

Yaşlanma ve Yaşlılık Çalışmalarına Eleştirel Bir Bakış

Pelin Tokatlı

Yüksek Lisans Öğrencisi, Hacettepe Üniversitesi, İletişim Bilimleri

Adres: İletişim Bilimleri Anabilim Dalı, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, Türkiye

E-Posta: plntktl@gmail.com

Geliş Tarihi: 23 Mayıs 2019 ; Kabul Tarihi: 28 Mayıs 2019

Doi: 10.24876/senex.2019.24

Künye: Tokatlı, P., (2019). Yaşlanma ve Yaşlılık Çalışmalarına Eleştirel Bir Bakış [Yaşlanma ve Yaşlılık: Disiplinlerarası Bakış Açılırları, Alan Duben (Ed): İstanbul, 2018, Bilgi Üniversitesi Yayınları, 193 s.]. *Senex: Yaşlılık Çalışmaları Dergisi*, 3, s. 67-69.

 <https://orcid.org/0000-0001-8643-5117>.

Özgün Adı: Yaşlanma ve Yaşlılık: Disiplinlerarası Bakış Açılırları

Yazar: Alan Duben (Ed.)

Türkçeleştiren: -

Yayınevi: Bilgi Üniversitesi Yayınları

1. Basım

ISBN: 6053995197

Original Title: Yaşlanma ve Yaşlılık: Disiplinlerarası Bakış Açılırları

Author: Alan Duben (Ed.)

Translation: -

Publisher: Bilgi Üniversitesi Yayınları

First Edition

ISBN: 6053995197

"Ülkemizde genç nüfusun toplam nüfus içindeki payı gelişmiş ülkelere göre oldukça yüksek düzeydedir. Ancak 2025 yılında nüfus artış hızı yüzde 0,86'ya gerileyerek nüfusun yaşlanma süreci başlayacaktır. 2050 yılında ise nüfus artış hızı yüzde 0,3'e düşerek nüfus sabitlenecektir ve nüfusun azalma dönemi başlayacaktır. Türkiye bu dönemde gelişmiş ülkeler benzeri yaşlılık krizi yaşayacaktır." (Çuhadar & Lordoğlu, 2016:76). Dolayısıyla Türkiye'nin yakın gelecekteki yaşlanma gündemine dair bu dramatik değişim akademik anlamda yaşlanma ve yaşlılık çalışmalarının önemini belirginleştirmektedir. Bu bağlamda İstanbul

Bilgi Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nden Alan Duben'in 2018 yılında derlediği Yaşlanma Ve Yaşlılık: Disiplinlerarası Bakış Açılırları başlıklı kitap; yaşlanma ve yaşlılık gerçekliğinin üstesinden gelebilmek için nasıl bir yol haritası çizmemiz gerektiğine öncülük eden çalışmalardandır. Nörolojiden psikolojiye, sosyolojiden ekonomiye, hukuktan medya çalışmalarına ve yeni teknolojilerden sosyal politikalara kadar her biri kendi alanında uzman olan akademisyenlerin yaşlanma ve yaşlılık gerçekliğiyle kesişen çalışmalarını içeren kitap; Türkiye ve dünyadan örneklerle alanın disiplinlerarası irdelendiği önemli bir kaynaktır.

Üç bölümden oluşan kitabın “Yaşlanan Beyinler: Yaşlılığın Biyososyal Boyutlar”ı başlıklı birinci kısmında yaşlılık, hastalık-sağlık dualitesi içerisinde ele alınan makalelerden oluşmaktadır. Bu doğrultuda Gülüstü Salur “Yaşlılık Ve Bilişsel Süreçler” başlıklı makalede; yaşlılığa bağlı olarak beynin duyuşsal ve motor alanlarında meydana gelen ve bilişsel bir yıkım olarak ilerleyen Alzheimer ve demans türü hastalıkları irdelemektedir. Benzer şekilde deneysel psikolog Reşit Canbeyli de yaşlılıkta biyolojik saatin gerilemesine bağlı olarak uyku-uyanıklık düzeninin bozulmasıyla ortaya çıkan değişimleri yaşlıların yaşam kalitesini ve niteliğini etkileyen bir sorun olarak “Biyolojik Saat Ve Yaşlılık” başlıklı makalede değerlendirmektedir. Bu bağlamda Salur ve Canbeyli’nin yaşlılığı kavrayış biçimleri yaşlanma sürecinde ortaya çıkan biyolojik, fizyolojik ve psikolojik sorunları belirlemek ve çözüm geliştirmek için etkili olsa da yaşlanma sürecini; sosyal, kültürel, ekonomik ve çevresel faktörlerden bağımsız olarak hastalığa indirgemeleri, yaşlanma ve yaşlılık gerçekliğinde karanlık yönlerin kalmasına neden olmaktadır. Her ne kadar bu bölümde tartışmaya sunulan makalelerin, yaşlanma ve yaşlılığı aşmaya yönelik çabaları yadsınmasa da yaşlılığın hastalık-sağlık dualitesinin dışında hem bireysel hem de toplumsal bir deneyim olduğu unutulmamalıdır.

Kitabın, “Toplumda Yaşlanmak: Yaşlılığın Psikolojik ve Toplumsal Boyutları” başlıklı ikinci kısmında yer alan makaleler, yaşlanma ve yaşlılığı gündelik hayat içerisinde çevresel, kültürel, toplumsal ve siyasal faktörlerle ilişkili bir deneyim olarak ele almaktadır. Bu doğrultuda gelişimin ömür boyu süren bir gerçelik olduğunu “Yaşlanmanın Psikolojisi” başlıklı makalede tartışan Ryan Wise, başarılı yaşlanmanın; medeni durum, cinsiyet ve psikolojik faktörlerle olan ilişkisinin altını çizmektedir. “Türkiye ve Avrupa’da Nüfus

Yaşlanması, Aile, Piyasa Ve Devlet” başlıklı makalede; yaşlılara destek ve bakım hizmeti sağlamada aile ve devletin yükümlülüklerine dikkat çeken antropolog Alan Duben ise bu hizmetlerin Avrupa’da refah devleti tarafından üstlenildiğini, Türkiye’de ise piyasa kaynaklı ya da devlet destekli evde bakım hizmetlerinin tercih edildiğini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla hem Wise hem de Duben’in çalışmaları yaşlanma ve yaşlılık deneyiminin yaşam döngüsü perspektifi içerisinde; geleneklere, kültürel tercihlere, siyasal kararlara ve maddi kaynaklara bağlı olarak değişen bir gerçelik olduğu yönündedir.

Kitabın aynı bölümünde 2015-2016 yılındaki ilk ve orta öğretim ders kitaplarındaki yaşlıların temsiline odaklanan “Ders Kitaplarında Yaşlılık Temsili” başlıklı çalışmada Kenan Çayır; yaşlıların homojen ve bağımlı bir grup olarak nasıl yansıtıldığını söylem analizi yöntemiyle açığa çıkarmaktadır. “Sinemada Yaşlılık Ve Erkeklik” başlıklı diğer çalışmada ise İtir Erhart ve Hande Eslen-Ziya “The Incredibles (2004), Kış Uykusu (2014) ve Creed (2015)” filmlerinde yaşlılığı hegemonik erkekleğin kaybı olarak gören kahramanların bu durumu aşmak ve gençlik günlerindeki erkeklik tanımlarına ulaşmak amacıyla geliştirdikleri stratejilere odaklanmaktadır. Bu bağlamda; eğitim sistemi ve sinema gibi araçlar aracılığıyla yaşlıların olumsuz kalıp yargılarla temsil edilmesi, yaşlılara yönelik negatif bakış açısını gündelik hayatımıza yerleştireceğinden, yaşlıların yaşam kalitesini ve gündelik hayata katılımlarını arttırmak amacıyla yapılan girişimlerin başarısızlığa uğrayabileceği dikkate alınmalıdır.

Son olarak AİHM’e yaşlı bireylerin yaptığı başvurulardan yola çıkarak, yaşlıların karşılaştıkları sorunları “Yaşlı Bireylere İnsan

Hak ve Özgürlükleri Perspektifinden Bir Bakış” başlıklı makalede tartışan İdil Işıl Gül’ün çalışması da göstermektedir ki; yaşa dayalı ayrımcılık ve hak ihlalleri yasalarca tam anlamıyla güvence altına alınamamış olup, medeni ve siyasi haklara ek olarak; ekonomik, sosyal ve kültürel hakların da güvence altına alınacağı kapsamlı bir sözleşmeye ihtiyaç vardır.

Kitabın “Yaşlılar, Yeni Teknolojiler, Ekonomi ve Sosyal Politika” başlıklı üçüncü kısmında yer alan makaleler de yaşlıların gündelik rutinlerinde yaşam kalitelerini arttırabilmek, yaşamlarını bağımsız ve rahat bir şekilde idame etmelerini sağlayabilmek amacıyla geliştirilen uygulamaları irdelemektedir. Bu doğrultuda; “Yaşlı Sağlığında Geronteknolojik Ürünlerin Kullanımı” başlıklı makalede aktif bir yaşlanma için yaşlı sağlığına destek veren geronteknolojik ürünleri ele alan Seray Öney Doğanyığıt; yaşlıların ergonomik kullanımına uygun olarak tasarlanan teknolojik ürünlerin önemini ortaya koymaktadır. “Türkiye’de Nüfus Yaşlanmasının Ekonomik Sonuçları” başlıklı makalede ise Aylin Seçkin ve Patrick Georges; Birleşmiş Milletler Nüfus Bölümü’nün nüfus artışı projeksiyonlarının ekonomik ve mali sonuçlarını analiz ederek, Türkiye’nin değişen nüfus yapısının gelecekteki emeklilik, sağlık ve eğitim harcamalarına olası etkilerini belirlemeye çalışmışlardır. Başarılı bir yaşlanmayla sosyal politikalar arasındaki ilişkiyi “Sosyal Politika Ve Yaşlanma” başlıklı makalede ele alan Volkan Yılmaz ise Türkiye özelinde yaşlanan bireylerin gelir kaybı, sağlık ve bakım ihtiyaçları çevresinde ortaya çıkan risklerin, toplum yararına çalışan bir sigorta modeliyle kontrol altına alınabileceğini ileri sürmektedir. Son bölümde tartışmaya açılan bu makaleler yaşlıların hak ve ihtiyaçlarına yönelik mevcut pragmatik uygulamaların neler olduğu hakkında bir çerçeve çizmektedir. Elbette yaşlıların hak ve ihtiyaçlarına yönelik

geliştirilmesi- iyileştirilmesi gereken ihtiyaçlar çok çeşitli olmakla birlikte yaşlılığı aşmaya yönelik pragmatik çözümler sunması açısından değerlidir.

Sonuç olarak bu çalışmaların ışığında Türkiye’de yaşlanma alanında hem akademik çalışmalara hem de sosyal politikalara yeterli ilginin yakın zamana kadar hâsıl olmadığı, yaşlılığa ilişkin ayrımcılığın hala güncel olduğu, yaşlıların homojen bir grup olarak marjinalleştirildiği gündelik hayatın bir gerçekliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak hem bireysel hem de toplumsal bir gerçeklik olan yaşlılığı ve yaşlanmayı aşmanın yolu Arun’un da ifade ettiği gibi yaşam boyu süren pratiklerden ve deneyimlerden bağımsız bir süreç (Arun, 2019:82) değildir. Bu nedenle çok yönlü bir perspektif geliştirmenin ve ageism’in kısılcısından kurtulmanın yolu yaşlıların gündelik yaşam içinde kalıpyargılarla inşa edilen ötekiler olmadığı; toplumsal cinsiyet, eğitim durumu, gelir seviyesi, medeni hâl ve etnisite gibi değişkenlerin yaşlılık seviyesini belirleyen öğeler olduğu dikkate alındığında mümkün olacaktır.

Kaynakça

- Arun, Ö. (2019). “Büroyla Saha Arasında: Yaşlanma Çalışmalarında İlişkisellik”, *Strata İlişkisel Sosyal Bilimler Dergisi*, 0, 75-86.
- Çuhadar, S. G. & Lordoğlu, K. (2016). "Demografik Dönüşüm Sürecinde Türkiye’de Yaşlanma ve Sorunlar." *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 54, 63-80.
- Duben, A. (drl) (2018). *Yaşlanma Ve Yaşlılık: Disiplinlerarası Bakış Açuları*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.